

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 06-11-2020 r.

Adam Bodnar

XI.814.3.2020.MS

**Pan
Andrzej Duda
Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej**

Szanowny Panie Prezydencie,

Jako Rzecznik Praw Obywatelskich, pełniący również funkcję niezależnego organu do spraw równego traktowania, od lat z niepokojem wsłuchuję się w głosy przedstawicieli mniejszości ukraińskiej w Polsce dotyczące poszanowania prawa tej mniejszości do upamiętniania ważnych dla niej postaci i wydarzeń historycznych, zwłaszcza tragicznych epizodów wspólnej, ale i trudnej historii polsko – ukraińskiej. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom mniejszości starałem się stworzyć w moim Biurze przestrzeń do rzetelnej dyskusji także nad historią Polski, tak aby pamięć historyczna mniejszości, często różniąca się od dominującej w debacie publicznej i jednoznacznie polocentrycznej narracji, znalazła należne jej miejsce¹. Prawo mniejszości do własnej pamięci historycznej traktowałem bowiem, i nadal traktuję, jako integralny element prawa do zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej, gwarantowanego mniejszościom w art. 35 Konstytucji RP. Moje zaangażowanie w tę tematykę wynikało również z faktu, że organizacje mniejszości ukraińskiej, o czym świadczyły liczne skargi kierowane do mojego Biura, nie znajdowały partnera do dialogu ani w Instytucie Pamięci Narodowej, ani w ówczesnym Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

---

¹ Jeden z paneli konferencji zorganizowanej w dniu 28 marca 2018 r. wspólnie przez Biuro RPO oraz Związek Ukraińców w Polsce na temat sytuacji mniejszości ukraińskiej oraz migrantów z Ukrainy poświęcony był problemowi rozliczeń z przeszłością - <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/sytuacja-mniejszosci-ukrainskiej-i-migrantow-ukrainskich-w-polsce-konferencja-w-biurze-rpo>. Temat obecnej polityki historycznej państwa polskiego wobec mniejszości poruszony został także podczas jednej z sesji II Kongresu Praw Obywatelskich, organizowanego przez Biuro RPO w dniach 14 – 15 grudnia 2018 r. (Blok B, Sesja 3: Polityka państwa wobec mniejszości; <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/sytuacja-mniejszosci-ukrainskiej-i-migrantow-ukrainskich-w-polsce-konferencja-w-biurze-rpo>).

Dlatego też z dużym zadowoleniem przyjąłem informację o podpisanej w dniu 12 października 2020 r. wspólnej deklaracji Pana Prezydenta oraz Prezydenta Ukrainy, w której podkreślono potrzebę uczczenia ofiar konfliktów i represji XX wieku oraz zadośćuczynienia ich pamięci w duchu poszanowania prawdy historycznej. W tym kontekście wspomniano też o potrzebie poszukiwania i ekshumacji ofiar, co w mojej ocenie należy odczytywać jako zobowiązanie obu państw do odnajdywania nieznanych dotąd miejsc pochówku, ale też otoczenia szacunkiem i powagą miejsc zapomnianych czy porzuconych. Równie istotne jest potępienie przez Panów Prezydentów aktów wandalizmu, często motywowanych nienawiścią, dokonywanych wobec pomników kultury i miejsc pamięci mniejszości. Jako Rzecznik Praw Obywatelskich, w kompetencjach którego leży ochrona praw mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce wiem, jak poważny jest problem świadomej i celowej dewastacji ukraińskich miejsc pamięci, jak istotny jest wyrażony publicznie sprzeciw wobec tak manifestowanej nienawiści, i jak potrzebny jest apel do władz lokalnych, ale też organów ścigania, o należytą ochronę takich miejsc.

Bez wątplenia w dziedzinie, której dotyczy przywołany wyżej fragment apelu Panów Prezydentów, przed państwem polskim stoi jeszcze wiele wyzwań. Jednym z pilniejszych zadań, wymagającym zdecydowanie większego niż dotychczas zaangażowania organów i instytucji publicznych, jest choćby przygotowanie pełnego wykazu miejsc pamięci i spoczynku, do czego strona polska, podobnie jak ukraińska, zobowiązała się już w dwustronnej umowie zawartej między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy w sprawie ochrony miejsc pamięci i spoczynku ofiar wojny i represji politycznych, sporządzonej w Warszawie w dniu 21 marca 1994 r. (Dz. U. z 1994 r. Nr 112, poz. 545)². Brak takiego kompleksowego wykazu, podobnie jak ograniczenie zainteresowania państwa wyłącznie do upamiętnień postawionych „legalnie” sprawiają, że opieka nad takimi miejscami, a co za tym idzie ochrona prawa mniejszości do pamięci o ofiarach nie będzie skuteczna. Mam wobec tego nadzieję, że wspomniany wyżej apel, a przede wszystkim osobiste zaangażowanie Pana Prezydenta w sprawę godnego upamiętnienia losów społeczności ukraińskiej w Polsce stanowić będzie dodatkową gwarancję poszanowania praw przynależnych tej mniejszości.

Z poważaniem

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

---

² O tym, że wykaz ukraińskich miejsc pamięci i spoczynku nadal jest w trakcie opracowywania i że obejmuje on głównie „legalne” upamiętnienia zostałem poinformowany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w piśmie z dnia 27 kwietnia 2020 r. (ozn. DDK-MPN.6810.27.2020.IS).